

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. E. Smółki jest finansowana z budżetu Województwa Opolskiego

Dyrektor
Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej
w Opolu

zaprasza na otwarcie
wystawy

W KRĘGU KATEDRY

11 grudnia 2015 r.,
godz. 13.00

Galeria WuBePe,
ul. Piastowska 20

Patronat medialny:

W KRĘGU

KATEDRY

Handwritten musical manuscript, likely a score for a vocal or instrumental piece. The text is written in a historical script, possibly Italian or French, and includes musical notation on staves. The manuscript is part of a collection housed in a glass display case.

Pietà
ryt. Godefruy Jean (1771-1839)
medalcopy
wider. Camille Arribas (1860-1899)

W KRĘGU KATEDRY

11 grudnia 2015
Galeria WuBePe
Opole

Wojewódzka Biblioteka Publiczna
im. E. Smolki jest finansowana
z budżetu Województwa Opolskiego

Odpowiadając na apel Kapituły Odnowy Katedry Opolskiej dotyczący konserwacji i renowacji opolskiej Katedry, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu zorganizowała wystawę *W kręgu Katedry*.

W każdym mieście znajdują się obiekty szczególnie ważne dla mieszkańców z uwagi na ich wartość historyczną, kulturową i religijną. W Opolu takim obiektem jest kościół Podwyższenia Krzyża Świętego. Ten architektoniczny zabytek, sięgający początkami XIII wieku, kryje w sobie wiele tajemnic oraz informacji o przeszłości świątyni, jej fundatorów i kapłanów, a także o dziejach Opoli i jego władców.

Na wystawie pokazujemy, pochodzące z bogatych zbiorów WBP, dzieła poświęcone opolskiej świątyni, w tym m.in. ze znanego opolskiego wydawnictwa E. Raabe dwa **fundamentalne opracowania dotyczące dziejów ówczesnej kolegiaty opolskiej**: Emila Szramka *Das Kollegiatstift zum hl. Kreuz in Oppeln* z 1916 r. oraz Emanuela Talara *Die Pfarrer der ehemaligen Kollegiatkirche zum hl. Kreuz in Oppeln* z 1924 roku.

Zaprezentowane plany Opoli z przełomu XIX i XX wieku pozwolą umiejscowić ówczesną kolegiatę w otoczeniu innych obiektów, w tym również sakralnych. Ten ważny dla mieszkańców kościół często utrwalano w sepii, kolorze lub wersji czarno-białej **na pocztówkach z pocz. XX wieku**, które WBP posiada w swych zbiorach.

Także **na panoramach Opoli z XVIII i XIX wieku** odnajdujemy kościół św. Krzyża, oglądając graficzne

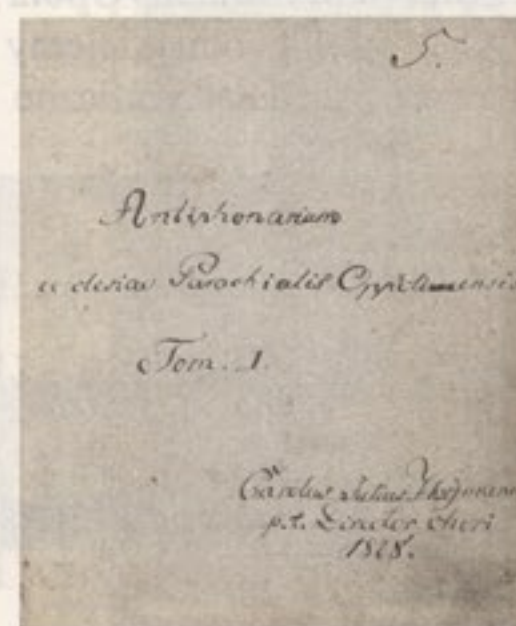

prace: Friedricha Bernharda Wernera (*Scenographia Urbium Silesiae*, tab. X z 1739 roku), Carla Friedricha Stuckarta (swoimi akwafortami wzbogacił dzieło Christiana Friedricha Fischera z lat 1819-1822 *Zeitgeschichte der Städte Schlesien*, gdzie Opole pokazał od strony północnej), jak również Theodora Blätterbauera (który w dziele z roku 1887 *Schlesien. Eine Schilderung des Schlesierlandes* autorstwa Franza Schrollera, przedstawiając miasto od północnego zachodu, na drugim planie umieścił m.in. ówczesną kolegiatę).

Na wystawie pokazywane są zgromadzone przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Opolu dzieła unikatowe, w tym manuskrypty.

Eksponujemy niepokazywany do tej pory rękopiśmienny antyfonarz (zbiór pieśni kościelnych) *Antiphonarium ecclesiae Parochialis Oppoliensis*, który należał do **Carla Juliusa Adolpha**

Hoffmanna (1801 Racibórz - 1843 Opole). Hoffmann uczył się we Wrocławiu w Katolickim Gimnazjum św. Macieja, a następnie, studiując na wydziale filozoficzno-filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego, kontynuował na tejże uczelni naukę muzyki w Akademickim Instytucie Muzyki Kościelnej.

W tym czasie śpiewał też w chórze katedry wrocławskiej oraz podróżował, co zaowocowało poznaniem wielu muzyków, w tym Carla Marii von Webera. Hoffmann w 1828 roku przeniósł się do Opola, gdzie został dyrygentem chóru kościoła św. Krzyża i nauczycielem muzyki w opolskim gimnazjum. Ten śląski muzyk i kompozytor był też organizatorem i dyrygentem tzw. zimowych koncertów w Opolu, a w 1830 r. założył prywatny Instytut Śpiewu, w którym uczył przyszłych chórzystów. Z wielu kompozytorów, których dzieła wykonywane były na koncertach w Opolu, ulubionym twórcą Hoffmanna był Mozart. Carl Julius Adolph Hoffmann zasłużył się nie tylko dla Opola. Na wystawie znajduje się też opracowany przez niego i wydany drukiem w 1830 roku leksykon *Die Tonkünstler Schlesiens. Ein Beitrag zur Kunstgeschichte Schlesiens vom Jahre*

960 bis 1830 - pierwszy słownik biograficzny kompozytorów Śląska.

Antiphonarium ecclesiae Parochialis Oppoliensis składa się z dwóch współprawnych tomów. Najstarsza jego część, pochodząca sprzed 1828 roku, zawiera melodie gregoriańskie zapisane w stylu gotyckiej notacji o romboidalnym kształcie nut. W dalszej części antyfonarza zapis nutowy jest mniej staranny. Prawdopodobnie Hoffmann dopisał do starszej części antyfonarza kolejne strony, na co wskazuje porządek odprawiania nieszporów za zmarłych, wprowadzony do liturgii kolegiaty św. Krzyża w Opolu przez ks. Aloysa Gaertha 29 października 1837 roku. W antyfonarzu dominują śpiewy łacińskie, natomiast w ramach procesji rezurekcyjnej o świcie w Uroczystość Zmartwychwstania Pańskiego śpiewano także pieśń w języku polskim *Przez twoje Święte zmartwychwstanie*.

W antyfonarzu znajdują się też wpisy Bernharda Kothe (z lat: 1855, 1867, 1868, 1869), który w latach 1851-1869 pełnił funkcję kapelmistrza kolegiaty św. Krzyża w Opolu.

Pokazujemy również **rękopiśmienne i drukowane muzykalia**, udostępnione przez Centralną Bibliotekę Caritas w Opolu. Są to partytury *Messe* Josepha Ignaza Schnabla (1767-1831), *Offertorium pastorale*, a także *Messe* Carla

Juliusa Adolpha Hoffmanna (1801-1843), *Offertorium Sancti et justi in Domino gaudete* Wolfganga Amadeusza Mozarta (1756-1791), Messe Kaspara Aiblingera (1779-1867). Dzieła te - wśród wielu innych, świadczących o bogatym repertuarze orkiestry i chóru kościoła św. Krzyża - odnotowane zostały w *Verzeichniss für Musikalien und Instrumenten auf dem Chor der Pfarrkirche zu Oppeln - Inventarium*, spisany w 1858 r. przez Kothe. Wśród wymienionych w inwentarzu kompozytorów byli też twórcy śląscy, m.in.: Benjamin Joseph Philipp (1796-1850), Joseph Schnabel (1767-1831), Moritz Brosig (1815-1887) i Bernhard Hahn (1780-1852), a także wspomniani już Carl Julius Adolph Hoffmann oraz Bernhard Kothe.

Bernhard Kothe (1821-1897), kompozytor muzyki kościelnej, był nauczycielem w katolickiej szkole miejskiej w Opolu, w latach 1843-1844 studiował w Instytucie Muzyki Kościelnej w Berlinie. Od 1850 r. uczył śpiewu w opolskim gimnazjum katolickim, jednocześnie był dyrygentem chóru i dyrektorem muzyki w kościele św. Krzyża. Kontynuował prace Hoffmanna, przyczyniając się do rozwoju orkiestry i chóru parafialnego w Opolu. Ponadto popularyzował idee cecylińskiego ruchu odnowy muzyki kościelnej.

Cecylianizm miał na celu przywrócenie liturgii form muzycznych zgodnych z normami Kościoła. Kothe w 1868 r. w Opolu zwołał zebranie założycielskie Stowarzyszenia św. Cecylii Diecezji Wrocławskiej, przyczyniając się tym samym do tego, że Śląsk należał do tych terenów, na których najwcześniej realizowano idee cecylianismu.

Na wystawie po raz pierwszy prezentujemy, dotyczące Krapkowic, pergaminowe i papierowe **dokumenty wystawione w kancelarii księcia Jana II Dobrego**, ostatniego piastowskiego władcy Opola. Książę Jan II, w trosce o gospodarczy rozwój swojego księstwa, wydawał liczne przywileje, na przykład w 1528 roku *Ordunek Gorny* będący przywilejem gwareckim, mającym na celu rozwój górnictwa kruszcowego, a w 1531 roku tzw. *Przywilej Hanuszowy*, w którym m.in. brał w obronę chłopów przed uciskiem ze strony szlachty.

Ostatni Piast, szczodry także dla kolegiaty opolskiej, został pochowany w nawie głównej przed wielkim ołtarzem. 19 czerwca 1999 roku, dzięki **staraniom ks. dra Stefana Baldego**, odbył się powtórny pochówek księcia Jana II Dobrego. Prace ekshumacyjne, jak również uroczystości związane

z powtórным pochówkiem w Katedrze, udokumentował znany **fotograf Andrzej Nowak**. Po kilkunastu latach bezpłatnie udostępnił Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej ze swojego archiwum zdjęcia, które jeszcze raz przywołują pamiętne wydarzenia związane z ostatnim piastowskim księciem Opola. Na fotografiach utrwalone zostały z dnia 28 września 1998 roku działania Komisji Specjalnej, której przewodniczył ks. prałat Piotr Kołoczek, oficjał Sądu Biskupiego w Opolu, a biegłymi byli antropolog - dr Andrzej Ledwina i ortopeda - dr Zdzisław Pizio.

W obecności ks. Stefana Baldego, wojewódzkiego konserwatora zabytków, archeologów, historyka i przedstawicieli Sanepidu przeprowadzono ekshumację, dezynfekcję i badanie szczątków księcia Jana II Dobrego. Sporządzony przez s. Margaritę Cebulę Protokół Ekshumacji, Rekognicji i Translacji szczątków książęcych wraz z kopią *Ordunku Gornego* włożony został do miedzianej trumny księcia Jana II Dobrego.

Również autorstwa Andrzeja Nowaka pokazujemy zdjęcia opolskiej katedry - tak wnętrza, jak i zewnętrznej struktury.

Na wystawie *W kregu Katedry Wojewódzka Biblioteka Publiczna* eksponuje też **zabytkowe grafiki o tematyce religijnej** powstałe w XVII, XVIII i XIX wieku. Przedstawiają znane w ikonografii sceny chrystologiczne, jak: *Chrystus w koronie cierniowej*, *Ukrzyżowanie*, *Zdjęcie z krzyża*, *Złożenie do grobu*. Z uwagi na przedświąteczny okres można również obejrzyć miedzioryty - ilustrujące i zdobiące mszały, brewiarze - z przedstawieniem *Bożego Narodzenia*.

Na wystawie prezentujemy grafiki, między innymi autorstwa rytowników: francuskich L. Messagera i L. Gautiera, którzy ozdobili mszał cysterski *Missale Sacri Ordinis Cisterciensis*, wydany w Paryżu w 1646 r.; Philipa Jacoba Leidenhoffer'a - miedziorytnika z Augsburga, tworzącego na przełomie XVII i XVIII wieku, który swoimi rycinami wzbogacił *Missale Romanum ex decreto sacrosancti*, mszał wydany we Wrocławiu w 1711 r.; Bartłomieja Strahowskiego, który do *Missale Romanum, ex decreto Sacrosancti*, wydanego we Wrocławiu w 1738 roku, wykonał 10 całostronicowych miedziorytów, a wśród nich Boże Narodzenie.

W graficznej wersji ukazane zostały sceny hagiograficzne, w tym postaci świętych: Jana, Mateusza, Franciszka, Cecylii, Agnieszki, Marii Magdaleny, Piotra i Pawła. Są też grafiki, do wykonania których jako wzór posłużyły obrazy znanych malarzy - Rafaela, Nicolasa Poussina oraz Jacoba Jordaensa.

Ekspozowane grafiki, pełniąc funkcję środka wyrazu artystycznego, były jednocześnie medium czasów dawnych. Ryciny oddziaływały na szerokie kręgi odbiorców pochodzących z różnych środowisk, nie tylko elitarnych. Przekazując treści religijne w sposób dydaktyczny, umacniały wiarę, dostarczały wzruszeń i z pewnością zachowały cenne i trwałe, a więc nieprzemijające wartości kultury europejskiej.

Na wystawie prezentowane są zdjęcia z ekshumacji i powtórnego pochówku księcia Jana Dobrego oraz zdjęcia Katedry.

Za ich bezinteresowne udostępnienie serdecznie dziękuję autorowi – p. Andrzejowi Nowakowi.

Autorka wystawy serdecznie dziękuje ks. dr. Piotrowi Tarlińskiemu, dyrektorowi Centralnej Biblioteki Caritas w Opolu, za udostępnienie na wystawę cennych muzykaliów, jak również informacji na ich temat.

Scenariusz wystawy i tekst informatora

Mirosława Koćwin

[illegible]